

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню психолого-педагогічних засад формування індивідуальних стратегій навчання засобами комп'ютерних технологій. Окреслена роль використання індивідуальних стратегій навчання у процесі мовної підготовки у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: стратегія навчання, індивідуальна стратегія навчання, комп'ютерні технології, мовна підготовка, інформаційний простір.

Постановка проблеми. Модернізація системи вищої освіти пов'язана з технологізацією, комп'ютеризацією, а також гуманізацією та потребує пошуку нових засобів і технологій підвищення якості підготовки спеціалістів. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено, що головною метою системи освіти є створення умов для розвитку й самореалізації кожної особистості, здатної до навчання впродовж життя. Це стало важливим орієнтиром на шляху вдосконалення педагогічного процесу й набуває особливого значення в контексті підготовки майбутніх фахівців як компетентних, самостійних, активних і творчих особистостей із високим рівнем знань, умінь і навичок, що набуті завдяки технологізації навчання.

Стрімкий розвиток українського суспільства характеризується суттєвим впливом комп'ютерних технологій, які проникають в усі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві, утворюючи глобальний інформаційний простір [2]. Невід'ємною та важливою частиною становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження до світового інформаційно-освітнього простору, є процес комп'ютеризації освіти. Цей процес супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу, котрі пов'язані зі внесенням коректив у зміст технологій навчання, котрі мають бути адекватними сучасним технічним можливостям. Одним із провідних принципів сучасного процесу навчання є гуманізація освіти, націлена на всебічний розвиток особистості студента засобами певного навчального предмету, формування творчої особистості, становлення її індивідуальності, що виявляється неможливим без значної індивідуалізації самого процесу навчання [1, с. 32]. Концепція вищої освіти України акцентує увагу саме на індивідуалізації процесу навчання.

В умовах модернізації й інформатизації системи освіти набуває актуальності активне й ефективне використання різноманітних стратегій навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх філологів.

Значна увага з боку зарубіжних та вітчизняних науковців приділяється питанням використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі. Досліджувались також різні аспекти та концепції застосування комп'ютерних технологій, а саме:

– концепція інформатизації освіти (В. Биков, М. Буригін, Я. Вовк, Б. Гершунський, В. Гриценко, О. Довгялло, А. Гуржій, М. Жалдак, В. Извозчиков, О. Єршов, Г. Козлакова, Ю. Машбіц, Д. Патрик, А. Савельєва);

– концепція логіко-психологічних основ використання комп'ютерних засобів у навчанні (В. Брановицький, Д. Гвишиані, І. Горелов, В. Денінг, О. Довгялло, В. Лазарєв, М. Майорова, Е. Машбіц, О. Тихомиров) [6];

– теоретичні основи інформаційного навчання (Б. Гершунський, Ю. Машбіц, П. Сердюков);

– основи методики створення та застосування інформаційних технологій у навчанні іноземних мов (П. Асоянц, Е. Носенко, І. Павлова, П. Сердюков, Г. Чекаль) [4].

Багато робіт учених стосуються можливості та перспектив ефективного використання інформаційних технологій у навчанні іноземної мови (Р. Вернер, В. Гезергуда, Р. Гуревич, Т. Гусак, Б. Додж, В. Жульківська, І. Клименко, К. Корсак, Л. Кудрявцева, Т. Марч, Є. Полат, П. Сисоєв, М. Танась, С. Термінасова, П. Таланчук, В. Шейко, Дж. Шейлз) [9].

Упровадження інформаційних технологій у сфері освіти (Е. Багузіна, Р. Адлер, М. Лонг, А. Миролубова, О. Полякова), включення їх в систему навчання іноземних мов дозволяє розвивати навички інформаційної діяльності, сформувати позитивне емоційне ставлення до процесу пізнання, підвищити мотивацію навчання, якість засвоєння знань з навчальної дисципліни, розвивати творчий потенціал студентів, а також формувати загальні уміння оволодіння індивідуальною стратегією засвоєння навчального матеріалу (О. Багузіна, Б. Додж), характеристики якої ще не визначені в науковій літературі [5].

Перші педагогічні дослідження у напрямі стратегій навчання було здійснено у 80-ті роки ХХ століття. З того часу питання використання стратегій навчання переважно при вивченні мови було присвячено низку наукових робіт (А. Венден, У. Едмондсон, Р. Еллісу, Е. Коен, Дж. Нісбет, Дж. О'Маллі, Р. Оксфорд, Дж. Платт, Дж. Річардс, Дж. Рубін, Дж. Хаус, К. Хуберт та ін.), основою багатьох з яких були наукові праці Л. Виготського, Дж. Брюнера, Ж. Піаже [12].

Водночас, у вітчизняній педагогічній науці досі не склалося чіткого уявлення ані про специфічні характеристики стратегій навчання в порівнянні з уміннями і прийомами навчання, ані про умови

формування стратегій та їхні функції в едукативному процесі. Спроби звертання до цього поняття характеризуються неточністю вживання термінів "стратегія навчання", "стратегія оволодіння іноземною мовою", їхнім ототожненням із термінами "стиль діяльності", "індивідуальний стиль", "когнітивний прийом".

Метою нашої статті є окреслення даних феноменів (термінів) в умовах навчання іноземній мові студентів філологічних спеціальностей [5].

Результати теоретичного дослідження. Навчання іноземної мови студентів-філологів з використанням інформаційних технологій не можливе без створення відповідного навчально-інформаційного середовища. Використання програмних засобів обробки даних дозволять студентам вирішувати практичні задачі і працювати з реальними базами даних. Такий підхід підтримує індивідуальні стратегії навчання. Також, окремі аспекти упровадження інформаційних технологій у професійну підготовку майбутнього вчителя-філолога висвітлено в наукових дослідженнях Н. Голуб, А. Нікітіної, О. Кучерук, О. Семенов, Т. Симоненко. Зокрема, формування індивідуальних стратегій навчання засобами інформаційних технологій навчального призначення дає змогу розширити інформаційний простір для навчальної діяльності, ефективніше вплинути на мотиваційну сферу, що, у свою чергу, забезпечує інноваційне середовище для розвитку творчого потенціалу [6].

У сучасних умовах застосування провідних форм навчання має доповнюватися розробкою нових інформаційних інноваційних технологій формування професійної підготовки майбутніх спеціалістів, підготовка яких конкретизується в індивідуальних стратегіях персонального дидактичного супроводу студентської навчальної діяльності.

У процесі навчання іноземної мови феномен особистісно-орієнтованої освіти реалізується в межах концепції комплексної індивідуалізації, розробленої С. Ніколаєвою, що базується на всебічному врахуванні та цілеспрямованому розвитку важливих для успішного оволодіння іншомовним мовленням індивідуально-психологічних особливостей учнів, цілеспрямованій дії на стимулювання відповідних мотивів навчання, безперервному розвитку пізнавальних процесів та постійному вдосконаленню мовленнєвих навичок і вмінь, що набуваються і згодом організуються в індивідуальний стиль оволодіння іншомовним мовленням. Саме формування індивідуальних стратегій навчання базується на використанні засад індивідуалізації навчання, що містить в собі як психологічні так і педагогічні аспекти.

Учений Г. Стерн зауважив, що методика викладання іноземних мов у 1950–1970 рр. зазнала значного впливу з боку психології біхевіоризму, яка, за його словами, "інфантилізує" студента [6]. Цей вплив змінився на вплив з боку гуманістичної психології, що завищує роль студента в процесі навчання та відзначає важливість афективних параметрів, але не враховує свідомі і когнітивні параметри у навчанні будь-чого. Загалом гуманістична психологія занадто наголошує на несвідомих процесах, на які викладач ніяк не впливає, так само як і власне студент.

Увагу нашого дослідження зосереджено на понятті індивідуальних стратегій навчання та їхній ролі у процесі оволодіння спеціальними знаннями, зокрема, іноземною мовою [4; 3]. Проте аналіз наукової літератури свідчить, що у вітчизняній педагогічній науці досі не склалося чіткого уявлення ані про специфічні характеристики стратегій навчання порівняно з уміннями і прийомами навчання, ані про умови їхнього формування, ані про їхні функції в навчальному процесі. Спроби звертання до цього поняття характеризуються неточністю вживання термінів "стратегія навчання", "стратегія оволодіння іноземною мовою", їхнім ототожненням із термінами "стиль діяльності", "індивідуальний стиль", "когнітивний прийом". Поняття "стратегія навчання", "стратегія оволодіння іноземною мовою" розглядаються поза зв'язком із поняттям навчальної діяльності, не позначається місце цих стратегій у навчальній діяльності студентів.

Немає єдності думок із зазначених питань і серед зарубіжних науковців, хоча розроблення понять "стратегія навчання", "стратегія оволодіння іноземною мовою" за кордоном почалося ще в 1970-х роках, а результати проведених досліджень відображені в працях багатьох учених [9; 10]. Аналіз теоретичних досліджень і практичного досвіду сучасної педагогічної діяльності свідчить, що, незважаючи на пильну увагу до підвищення якості професійної підготовки студентів, проблема використання індивідуальних стратегій навчання у процесі формування професійної компетентності фахівців залишається недостатньо вивченою.

Найпростіший і найпоширеніший спосіб виокремлення стратегій навчання ґрунтується на відмінності способів чуттєвого сприйняття. Схема, відома також як ВАК-модель, виокремлює візуальний, акустичний і кінестетичний типи сучасних фахівців. Візуальний тип сучасних фахівців найефективніше сприймає зорову інформацію; ний тип – інформацію на слух; а кінестетичний/дотиковий тип – навчається через дотики та рух. Відповідно до того, через який канал сучасні фахівці отримують інформацію, стратегії навчання, у свою чергу, також поділяються на: 1) візуальні; 2) акустичні; 3) кінестетичні [5].

Інший метод класифікації індивідуальних стратегій навчання ґрунтується на відмінності в роботі півкуль головного мозку. Сучасні фахівці належать до людей або правопівкульного, цілісного типу, або лівопівкульного, аналітичного типу. У загальному вигляді, сучасні фахівці цілісного типу сприймають речі як єдине ціле, створюють великі класифікації понять, вони орієнтовані на людей і сприймають інформацію в соціальному контексті. Сучасні фахівці аналітичного типу, навпаки, сприймають інформацію швидше частинами, аніж у цілому, структурують або звужують інформацію та поняття [13, с. 3]. Від того, до якого типу – цілісного чи аналітичного, належать сучасні фахівці, залежить те, як вони сприймають і запам'ятовують нову та складну інформацію. Деякі сучасні фахівці легше сприймають інформацію, пропоновану покроково, відповідно до послідовної моделі, що приводить у результаті до концептуального розуміння інформації. Інші сучасні фахівці засвоюють знання легше, якщо спочатку

вони знайомляться з поняттям, а потім концентруються на деталях, або ж якщо інформація супроводжується численними прикладами та наочністю [8, с. 18].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Актуальність окреслених проблем дозволяє встановити необхідність формування індивідуальних стратегій навчання засобами комп'ютерних технологій, а також виявити психолого-педагогічні аспекти підвищення ефективності професійної підготовки студентів філологічних спеціальностей. Таким чином, маємо висновок про те, що з метою активного й ефективного використання індивідуальних стратегій навчання в царині педагогіки слід систематизувати всі наявні уявлення про визначальні характеристики стратегій навчання, умови їхнього формування та їхні функції в навчальному процесі.

Використані джерела

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Шукин. – М. : ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: Контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
3. Эйгер Г. В. Язык и личность / Г. В. Эйгер, И. А. Рапопорт. – Х. : ХГУ, 1991. – 83 с.
4. Залевская А. А. Вопросы теории овладения вторым языком в психолингвистическом аспекте / А. А. Залевская. – Тверь : ТГУ, 1996. – 195 с.
5. Разработка эффективных проектов: Концепции навыков мышления. Стратегии обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www97.intel.com/ru/ProjectDesign/ThinkingSkills/ThinkingFrameworks/Learning_Styles.htm.
6. Плигин А. А. Психология познавательных стратегий школьников в индивидуализации образования: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора психол. наук.: спец. 19.00.07 "педагогическая психология" / Андрей Анатольевич Плигин – М., – 2009. – 56 с.
7. Чичерина Н.В. Самостоятельная работа: личностные стратегии изучения иностранного языка / Н. В. Чичерина // Аспекты лингвистических и методических исследований. – Архангельск : Поморский гос. ун-т, 1999. – С. 99–105.
8. Dunn R. Strategies for Educating Diverse Learners / R. Dunn. – Bloomington :PhiDeltaKappa Educational Foundation, 1995. – 132 p.
9. Faerch C. Strategies in Interlanguage Communication / C. Faerch, G. Kasper. – London : Longman, 1983. – 268 p.
10. Gaskins J. Implementing Cognitive Strategy Instruction across the School. The Benchmark Manuel for Teachers / J. Gaskins, T.T. Elliot. – Pennsylvania : BrooklineBooks,1991. – 222 p.
11. Leach D.J. Learning and Behaviour Difficulties in School / D.J. Leach, E.C. Raybould. – London : Open Books, 1977. – 168 p.
12. Longman Dictionary of Applied Linguistics / J. Richards [and others]. – London : Longman, 1985. – 323 p.
13. Miller P. Learning Styles: theMultimedia of the Mind / P. Miller // Bulletin of Educational Resources Informational Center. – 2001. – № 451. – P. 3–8.

Malykhin O. V.

FORMATION OF INDIVIDUAL LEARNING STRATEGIES BY MEANS OF INTERNET TECHNOLOGIES AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

The article deals with the highlighting of the specific features of usage of the individual strategies of learning in the process of formation of modern process of studying by means of Internet technologies. Main approaches to the definition of the notion "learning strategy" are given in the article. A learning strategy is interpreted in the paper as a general concept of learning, which is based on certain linguistic, psychological and pedagogical principles and implemented in the auditorium as a method or a group of methods. The typology of strategies of learning used in the educational process is also suggested in the article.

It is stated that the most popular scheme of choosing learning strategies, also known as VAK model, distinguishes visual, acoustic and kinesthetic types of modern specialists. Visual type effectively copes with information which he / she sees, acoustic type perceps information via listening and hearing while kinesthetic type better understands what he / she touches. That's why training of students should comprise a number of different methods and strategies to improve student's favorite perception and to build strategies of other types.

Another method of classification of learning strategies based on left and right brain hemisphere. Scientists state that people with well-developed right hemisphere percept things on the whole, create big classifications of notions, they are people-oriented and understand information in social context. While people with well-developed left hemisphere percept information in parts, structure it and divide into small pieces. These students should be also provided with useful and successful strategies helping them learn effectively but that is the topic of further research.

Key words: learning strategy, individual learning strategies, computer technologies, language training, information center.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2015 р.